

MENNYI NYELVTANRA VAN SZÜKSÉGE EGY LEENDŐ NÉMET SZAKOS NYELVTANÁRNAK, NYELVTANÍTÓNAK?

HOW MUCH GRAMMAR DO PROSPECTIVE TEACHERS OF GERMAN NEED?

Csapóné Horváth Andrea ^{1*}

¹ Nemzetközi Tanulmányok és Kommunikáció Tanszék, Apáczai Csere János Kar, Széchenyi István Egyetem, Magyarország

---

Kulcsszavak:

nyelvtantanítás,
konkrét költészet,
morfológiai-szemantikai versek,
szintaktikai-szemantikai versek

Keywords:

teaching grammar,
concrete poetry,
morphologic-semantic poems,
syntactic-semantic poems

Cikktörténet:

Beérkezett: 2017. november 9.
Átdolgozva: 2017. november 18.
Elfogadva: 2017. november 21.

Összefoglalás

Mivel a nyelv vázát a nyelvtani struktúrák alkotják, abból kell kiindulnunk, hogy a nyelvtantanítás a leendő - németet mint idegennyelvet tanító - tanárok/tanítók számára nélkülözhetetlen. Mégis újból és újból felvetődik a kérdés: mennyi nyelvtanra van szüksége egy leendő német szakos nyelvtanárnak, nyelvtanítónak, és hogyan történjen a nyelvtantanítás? Tanulmányomban e kérdésekre válaszolva először röviden kitérek a nyelvtantanítás mai helyzetére, majd a grammatikai ismeretek közvetítésének egyik lehetséges módjáról, az irodalom szerepéről írok. Konkrét példák segítségével mutatom be, miként lehet a konkrét költészetten, az ún. „grammatikai verseken” keresztül az egyes nyelvtani jelenségeket tudatosítani, rögzíteni, elmélyíteni.

Abstract

Since the schema of languages is based on grammatical structures we have to assume that teaching grammar is essential for prospective teachers of German as a foreign language. However, the same questions arise again and again: how much grammar do prospective teachers of German need and how to teach grammar? In my study in response to these questions first I am going to describe the situation of teaching grammar nowadays, then I am going to write about one of the possible ways of transferring grammar knowledge and about the role of literature. I am going to demonstrate with concrete examples how students can be made aware of grammatical phenomena and how these phenomena can be fixed and deepened through concrete poetry, the so-called „grammatical poems”.

---

1. Bevezetés

Az idegennyelv oktatás történelme során a nyelvtantanítás fontossága a legtöbbet vitatott kérdések közé tartozott. A nyelvközpontú módszerek változásával egyenes arányban változott a nyelvtantanítás aránya is. Viszont a kérdés, hogy mennyi nyelvtanra van szüksége a német

---

* Csapóné Horváth Andrea. Tel.: +36 96/ 503-635
E-mail cím: csapone.andrea@sze.hu

nyelvet tanulónak, továbbra is vita tárgyát képezte, és képezi napjainkban is. Ez hangsúlyos kérdés a leendő német nyelvtanárok, nyelvtanítók képzésében is.

Német műveltségterületen tanuló tanító szakos hallgatók körében végeztem felmérést. Arra voltam kíváncsi, hogy a hallgatók mit értenek „nyelvtanon”, spontán mi jut eszükbe a német mint idegennyelv tanulása során a nyelvtantanulásról, véleményük szerint milyen szerepet játszik a nyelvtan a német mint idegennyelv oktatásban, valamint bevezetnék-e a nyelvtant önálló tantárgyként. A válaszokból egyértelműen kiderült, hogy a hallgatók a nyelvtant a német nyelv szabályrendszerével azonosítják. A nyelvtantanulást illetően egyrészt az ismert standard választ kaptam, azaz a német nyelvtan „száraz”, „nagyon nehéz”, „bonyolult”, másrészt azt, hogy a nyelvtan ugyanakkor „nélkülözhetetlen”, „fontos”, „mindenképpen szükséges”. A hallgatók többsége szeretné, ha a tantervi hálóban a nyelvtan önálló tárgyként is megjelenne, mert véleményük szerint a szemináriumok során tárgyalt nyelvtani anyag mennyisége nem elegendő. Bár ez a felmérés nem tekinthető igazán reprezentatívnak (mintegy 35 fő vett részt benne), mégis az eredmények elgondolkodtatóak. Megállapítható, hogy a diákok több nyelvtant szeretnének, de azt érdekesen, szövegkörnyezetbe ágyazva, kreatívan közvetítve. A leendő német nyelvtanítók érdeklődnek azon módszerek iránt, amelyek a nyelvtantanítást érdekesebbé, és egyszersmind „hallgatóbarátta” teszik. A konkrét költészet alkalmazása a német mint idegennyelv oktatásban kiváló példa erre.

2. A grammatika oktatása napjainkban

Az irodalom, azon belül a konkrét költészet német mint idegennyelv tanításában való alkalmazási lehetőségei kifejtése előtt álljon itt egy rövid áttekintés arról, hogy a leendő német nyelvtanárok/nyelvtanítók képzésében a nyelvtantanítás milyen szerepet tölt be.

Meglátásom szerint a kommunikatív nyelvoktatás előretörésével fokozatosan háttérbe szorult a nyelvtantanítás. A kommunikatív módszer kétségkívül sok előnye mellett a leíró nyelvtan rendszere tanításának negligálásával eljutottunk oda, hogy a németet mint idegen nyelvet tanuló diákok számára problémát jelent egy egyszerűbb mondat képzése, vagy akár az elemi igeragozás. Sok esetben nehézséget okoz a szövegalkotás alapjául szolgáló nyelvtani kategóriák, szófajok, mondatrészek felismerése is. Egyetértek Drahot-Szabó Erzsébettel (2011: 21), miszerint „be kell végre látni, hogy 'a nyelv rendszerének' 'absztrakt szintű ismerete' nélkül kommunikatív kompetencia elképzelhetetlen.” Különösen lényeges a grammatikai biztonság kialakítása, amiben nagy segítséget nyújt a kontrasztív nyelvészeti megközelítés, azaz az anyanyelvvél való összevetés. A szabályok ismerete önmagában nem garantálja a használható nyelvtudást, ugyanakkor annak nélkülözhetetlen feltétele. „A szakmai vitákban ma általános egyetértés van abban, hogy a grammatika oktatása és a grammatika explicit tanulása nagymértékben szolgálják a nyelvsajátítást” (Königs 2004: 46, idézi Drahot-Szabó 2012: 23.; vö. Braun 2013: 18, Habermann 2013: 55, Stephanides 2000: 44, Traoré 2005: 102).

A nyelvi kompetenciák fejlesztéséhez nélkülözhetetlen a szisztematikus nyelvtantanítás, amely természetesen magába foglalja a szókincsfejlesztést is. A nyelvtan oktatása során elengedhetetlen a morfológia, a szintaxis és a szövegnyelvészet rendszerszintű megismertetése és azok tudatosítása. Tudomásul kell venni, hogy nyelvtan nélkül nincs magas szintű nyelvi kompetencia és performancia.

Felvetődik a kérdés: vajon mennyi nyelvtanra van szüksége a leendő német nyelvtanárnak? Helbig (1993: 28) szerint „...a tanárnak sokkal több nyelvtanra van szüksége, mint a diáknak, tudnia kell a grammatikai szabályokat, mégpedig teljességükben és olyan pontosan, explicit módon, amennyire ez csak lehetséges. A tanár számára a maximum jelenti az optimumot.”

Összegzésképpen elmondható, hogy a leendő német nyelvtanárok/nyelvtanítók számára elengedhetetlen a részletes nyelvtan, a szabályszerűségek elsajátítása éppúgy, mint a rendszerben való gondolkodás. Ugyanakkor azt mindig szem előtt kell tartani, hogy a nyelvtan a kommunikáció szolgálatában kell, hogy álljon, soha nem lehet öncélú.

3. Grammatikai ismeretek közvetítése

Egy nyelvet sem lehet megtanulni anélkül, hogy egyidejűleg ne foglalkoznánk annak nyelvtani rendszerével. A kérdés csak az, hogy milyen módon közvetítsük a grammatikai ismereteket. A

hallgatók receptív, reprodukív és produktív nyelvi készségeinek fejlesztése céljából módszerek egész arzenálja áll rendelkezésre. Az irodalom e lehetőségek egyike.

3.1. Az irodalom szerepéről az idegennyelv oktatásban

A német mint idegen nyelv oktatásában többé-kevésbé jelen vannak az irodalmi szövegek. Ez azonban nem volt mindig így. Bár a nyelvtani-fordító módszer alkalmazása során időnként - többnyire illusztrációként - használtak irodalmi szövegeket, az ezt követő nyelvoktatási modellekben (direkt módszer, audiolingvális és audiovizuális módszer) az irodalom nem kapott helyet. A 80-as évek közepére datálható az irodalmi szövegek jelentőségének újbóli felismerése és megjelenése a nyelvoktatásban. Belke (2011) szerint az irodalom segítségével maga a nyelv kerül az érdeklődés középpontjába; az irodalmi szövegek implicit módon közvetítik a különböző nyelvi eszközöket, mutatják be a nyelvi gazdagságot. A konkrét autentikus irodalmi szemelvények aktívan vonják be a hallgatókat a tanulási folyamatba, s hozzájárulnak a receptív, produktív és interaktív nyelvi kompetenciák sokoldalú fejlesztéséhez; elősegítik a nyelv eszközként való használatát. Az irodalmi szövegek érzelmileg is hatnak a befogadóra; létrejön egy „én-részvétel”, amely pozitívan hat a tanulási folyamatokra. Az irodalmi művek utat nyitnak a német kultúrához, fejlesztik az interkulturális kommunikációt, ezen kívül fokozzák a szellemi aktivitást, gazdagítják az órát, serkentik az olvasás iránti hajlandóságot, s nem utolsósorban feldolgozásuk során kiemelt szerep jut a kreativitásnak is. Viszont ami számunkra különösen lényeges, az az, hogy az irodalom a nyelvtani ismeretek közvetítéséhez is hozzájárul.

R.O.Wiemer 1974-ben a következő retorikai kérdést teszi fel a *Bundesdeutsch. Lyrik zur Sache Grammatik*: című antológia előszavában:

„Mi lenne, ha a nem kedvelt, ennél fogva elhanyagolt nyelvtan azáltal, hogy beoltjuk lírával (mely nem csalmadárként működne, hanem egyéni tanulásra buzdítana), az iskolában újból növekedést érne el?” (Wiemer 1974: 20).

Bár Wiemer javaslatát mások is felkarolták (vö. Wiemer 1971, 1974, Krechel 1983, Butzkamm 1985, Rug/Tomaszewski 1993, Csapóné/Kiss 2001), tudomásom szerint a német mint idegennyelv oktatásban nem beszélhetünk a nyelvtani ismeretek közvetítésének irodalmi műveken keresztül történő széleskörű elterjedéséről.

3.2. A konkrét költészet mint a grammatikai ismeretek közvetítésének egyik lehetséges módja

Az irodalmi, illetve lírai szövegek a nyelvtanításban való alkalmazásuk során szinte „szétrobbantják” a hagyományos oktatási kereteket. Legjobb példa erre a konkrét költészet.

A konkrét költészet a nyelvet és a nyelvi elemeket „konkrétan” ábrázolja és tárgyalja, témája maga a nyelv. „Az ábrázolás, az ábrázolás eszközei és maga az ábrázolt megegyeznek” (Krechel 1991: 11). A konkrét vers elfordul a hagyományos lírától, a mimetikus művészettől; kísérletezik a nyelvvel. A szerzők a nyelvet korlátok nélkül, kreatívan használják, gyakran megsértve a nyelvi normákat, szabályokat. A költői eszközök formai és tartalmi síkon az úgynevezett montázstechnikák, a szavak, betűk vagy mondatjelek felsorolása, illetve ismétlése, valamint az egyes szövegrészek szokatlan elrendezése. A versek jelentős hányada nyelvtani szerkezeteket, különböző nyelvtani jelenségeket vesz górcső alá, így ezek különösen alkalmasak arra, hogy betekintést nyújtsanak az egyes nyelvi eszközök felépítésébe és működésébe.

Rudolf Otto Wiemer példákön keresztül mutatja be, hogy lehet a nyelvtant a konkrét költészetel egyesíteni. A *Beispiele zur deutschen Grammatik* (1971) és *Bundesdeutsch. Lyrik zur Sache Grammatik* (1974) című kötetekben olyan versek találhatók, amelyek a fentebb leírtakat támasztják alá.

Az első kötetben 32 vers kapott helyet, amelyek mindegyike egy adott nyelvtani paradigmán alapul. Példaként említhető olyan vers, amely kizárólag befejezett melléknévi igenevekből áll, de olyan is, amely csak segédigéket tartalmaz, vagy éppen határozatlan számnevek alkotják. A szerző a verseken keresztül nemcsak morfológiai, hanem szintaktikai ismereteket is közvetít. Ezt bizonyítandó találhatók a kötetben versek, amelyek alárendelő kötőszavakból állnak, vagy éppen alárendelő mellékmondatokat vonultatnak fel.

A második kötetben, amely Wiemer szerkesztésében jelent meg, ismét „a líra párosul a grammatikával” (Wiemer 1974: 20). A könyv 180 szerző 342 költeményét tartalmazza, „egy rideg anyagot”, amelyet a líra „bekebelez” (Wiemer i.m. 21). Wiemer szerint ezáltal tehető a nyelvtan vonzóvá, ezért van az antológiának létjogosultsága mind a középiskolai oktatásban, mind a felsőoktatásban.

4. A konkrét költészet alkalmazása a grammatika oktatásában

A konkrét költészet két nagy ága az akusztikus és vizuális ág; a szövegek ezek különböző változataiból tevődnek össze. A legtöbb konkrét szöveg az akusztikus vonulathoz tartozik. Ilyenek a fonetikus szövegek, melyekben a „hangbeliség” és „hangzásbeliség” játszik domináns szerepet; a morfológiai-szemantikai szövegek, amelyek grammatikai töltettel bírnak; a szintaktikai-szemantikai szövegek, amelyek egy szintaktikai szerkezetet emelnek ki és a lexikai-szemantikai szövegek, amelyek egy vagy több szó jelentésén alapulnak.

Továbbiakban R.O.Wiemer morfológiai-szemantikai és szintaktikai-szemantikai verseit veszem górcső alá, és példákkal igazolom, hogy ezeknek az úgynevezett „grammatikai verseknek” helyük van a német mint idegennyelv oktatásban, különösen a leendő némettanárok nyelvtani tudásának elmélyítésében.

4.1. Módszertani útmutató

Célunk, hogy a hallgatók ne csak a szókincs és a nyelvtan területén szerzett nyelvi tudásukat fejlesszék, hanem irodalmi-esztétikai, kreatív és interkulturális kompetenciákat is elsajátítsanak. Nem egyszerű verselemzésről van szó: míg a hallgatók egy irodalmi szöveggel foglalkoznak, kreatív énjüket is fejlesztik. Feltehetően az egyes grammatikai jelenségek mind jelentésüket, mind használatukat illetően már ismertek számukra; a tanórán ezen ismeretekre alapozva kell kibővíteni és rendszerezni tudásukat.

Az első lépés a témába történő bevezetéssel az érdeklődés felkeltése és az eddig megszerzett ismeretek aktiválása. Ezt követi a szöveg elolvasása, amelynek középpontjában a globális értés áll. A következő lépésben az ismeretlen szavak/kifejezések és szerkezetek megbeszélésére, tisztázására kerül sor. Itt már cél a részletes szövegértés. A továbbiakban a hallgatók a tanultakat/átismételtet gyakorolják, majd végül egy saját produktumot hoznak létre. Ennél a lépésnél, miközben saját maguk írnak verset, a megtanult/átismételt nyelvtani szerkezetet kell, hogy alkalmazzák. Fontos célkitűzésként jelenik meg a nyelvtani szerkezetek hosszú távú memóriában történő rögzítése, de a fő cél mégis egy idegen nyelvi produktum létrehozása, mégpedig az adott nyelvtani jelenség korrekt, hibátlan használatával.

A különböző feladatok fókuszában az interakció, a kommunikáció és az írásbeli szövegalkotás állnak. A produktív készségek fejlesztése természetesen nem válik el a receptív készségek fejlesztésétől, csupán a hangsúly tolódik el a beszéd és az írásbeli produkció irányába.

4.1.1. Morfológiai-szemantikai versek

Az alábbiakban példaként két morfológiai-szemantikai vers kerül bemutatásra, amelyek egy-egy konkrét nyelvtani jelenségre irányulnak, de szemantikai funkcióval és egy távolságtartó-kritikai intencióval is bírnak.

1. példa:

partizip perfekt

*gezeugt geboren gewimmert
getrunken gelallt gespielt
gelernt gekuscht geschlagen
geliebt geheiratet gemustert
marschierst marschierst marschierst
geschossen gezittert geschnappt
gehumpelt geklaut gehungert
gesessen gehurt geschieden
gekotzt geröntgt geschissen*

gewimmert gestorben gelebt

1. Worum handelt es sich in diesem Gedicht? Was wird beschrieben? Ist die Aneinanderreihung der Partizipien zufällig?
2. Was meinen Sie, muss das Partizip als Aktiv oder Passiv verstanden werden, d.h. erfüllt die vermutliche Person im Gedicht die Rolle des Objekts oder die des Subjekts? Formulieren Sie ganze Sätze.
3. Unter den „ge“-Partizipien findet man eine Ausnahme, die gleich dreimal wiederholt wird. Worauf könnte das Ihrer Meinung nach hinweisen?
4. Wie werden Partizipien von schwachen Verben, wie von starken Verben gebildet? Formulieren Sie die Regeln. Was fällt Ihnen an dem Verb „marschieren“ auf?
5. Wählen Sie ein bestimmtes Thema (z. B. Studium, Urlaub, Geburtstagsparty etc.) und schreiben Sie ein Parallelgedicht zu Wiemers Gedicht. Geben Sie Ihrem Gedicht auch einen Titel.

Alternative Aufgaben:

1. Reduzieren Sie den Text, indem Sie Partizipien herausstreichen. Achten Sie darauf, dass die Hauptereignisse des Lebenslaufs logisch bleiben.
2. Klassifizieren Sie die Verben des Gedichtes nach den Stilschichten: normalsprachlich (neutral), derb/vulgär. Rufen Sie das Wörterbuch zur Hilfe.

2. példa:

verhältniswörter

ich lebe

*entgegen jeder erwartung
anstelle eines anderen
auf zwei schultern tragend
ohne gelben stern
mit eigenheim und auto
kraft meiner tüchtigkeit
über meine verhältnisse
ungeachtet des ersten krieges
ungeachtet des zweiten krieges
infolge nichtbenutzung des gedächtnisses
zwecks wiederholung des gehabten
diesseits der mauer
gegenüber hiroshima*

nicht schlecht

1. Was ist mit folgenden Wörtern gemeint: *gelber stern*, *mauer*, *hiroshima*? Geben Sie eine Erklärung. Stützen Sie sich dabei auf Ihr historisches Wissen.
2. Sie müssen bemerkt haben, dass in dem Text von der normalen Orthographie abgewichen wird. Was meinen Sie, warum?
3. Wie ist das Gedicht aufgebaut? Was fällt Ihnen auf, womit beginnen die Zeilen (bis auf die erste und letzte Zeile)? Nennen Sie den Kernsatz.
4. Was unterstützt die Aussage des Kernsatzes? Was alles erfährt man über die Hauptfigur des Textes?
5. Wie leben Sie? Leben Sie gut oder schlecht? Begründen Sie Ihre Antwort schriftlich, indem Sie so viele Genitiv-Präpositionen verwenden wie möglich.

Alternative Aufgabe:

Wählen Sie ein Thema (z.B. Geburtstagsfeier, Reise, Sport etc.) und schreiben Sie einen kurzen Text dazu. Verwenden Sie Genitiv-Präpositionen dabei.

4.1.2. Szintaktikai-szemantikai versek

Példaként álljon itt két vers. A szerző mindkét esetben egy konkrét szintaktikai struktúrát emel ki, miközben hangsúlyt fektet a versek jelentéstartalmára is.

1. példa:

unterordnende bindewörter

*falls das überhaupt so war
zumal man nie genau wusste
wenn man es richtig bedenkt
als hätte man schon immer
indem jeder so tat
bis es plötzlich dahin kam
solange alles gutging
ohne dass jemand widersprach
weil keiner es wollte
wiewohl unsereiner es voraussah
während die meisten nichts ahnten
obschon alle davon munkelten
wo doch irgendetwas nicht stimmte
nachdem man das alles erlebt hat*

*nachdem man das alles erlebt hat
wo doch irgendetwas nicht stimmte
obschon alle davon munkelten
während die meisten nichts ahnten
wiewohl unsereiner es voraussah
weil keiner es wollte
ohne dass jemand widersprach
solange alles gutging
bis es plötzlich dahin kam
indem jeder so tat
als hätte man schon immer
wenn man es richtig bedenkt
zumal man nie genau wusste
falls das überhaupt so war*

1. Mit welcher Wortart beginnt jede Zeile des Gedichtes? Um was für Sätze geht es im Text?
2. Wie ist die innere Struktur des Gedichtes?
3. Welche Wortklassen fehlen und welche kommen in einer großen Anzahl vor?
4. Was meinen Sie, worum könnte es sich im Gedicht handeln? In welcher Situation sagt man solche Sätze?
5. Denken Sie sich einige Hauptsätze zu diesen Nebensätzen aus. Wo steht das Finitum? Achten Sie auf die richtige Wortstellung.
6. Suchen Sie einen anderen Titel.

Alternative Aufgabe:

Stellen Sie sich vor, Sie sind auf einer Party. Plötzlich passiert ein Diebstahl. Niemand weiß, wer der Täter ist, aber jeder ist verdächtig. Berichten Sie über die Ereignisse. Verwenden Sie dabei Sätze aus dem Gedicht.

2. példa:

Zeitsätze

*Als wir sechs waren, hatten wir
Masern.
Als wir vierzehn waren, hatten wir
Krieg.
Als wir zwanzig waren, hatten wir
Liebeskummer.
Als wir dreißig waren, hatten wir
Kinder.
Als wir dreiunddreißig waren, hatten wir
Adolf.
Als wir vierzig waren, hatten wir
Feindeinflüge.
Als wir fünfundvierzig waren, hatten wir
Schutt.
Als wir achtundvierzig waren, hatten wir
Kopfgeld.
Als wir fünfzig waren, hatten wir*

Oberwasser.

Als wir siebzig waren, hatten wir gelebt.

1. Was bedeuten hier: Adolf, Feindeinflüge, Schutt, Kopfgeld, Oberwasser und Wohlstand? Denken Sie an die Geschichte Deutschlands.
2. Erkennen Sie in der Abfolge der Wörter eine bestimmte Chronologie? In welchem Tempus stehen die Verben? Was meinen Sie, warum der Autor in der letzten Zeile Plusquamperfekt verwendet?
3. In welchem Jahr ist der Mensch im Gedicht geboren und wann ist er gestorben?
4. Schreiben Sie „Zeitsätze“ über das Leben Ihrer Eltern nach Wiemers Vorbild. Beachten Sie die korrekte Anwendung der Konjunktion „als“.

Alternative Aufgabe:

Schreiben Sie „Zeitsätze“ über Ihr eigenes Leben. Geben Sie Ihrem Gedicht einen treffenden Titel.

5. Összegzés

Kijelenthető, hogy az utóbbi időben az idegennyelv oktatásban a nyelvtan háttérbe szorult. A kommunikáció egyoldalú fejlesztése, ami gyakran a nyelvi korrektség elhanyagolásával áll szoros összefüggésben ahhoz vezethet, hogy a grammatikailag helytelen beszéd végül már a kommunikációt is veszélyezteti. Osztom Drahotka-Szabó Erzsébet véleményét (2011: 34), aki azt írja: "Ha valóban kommunikatív kompetencia kialakítása a célunk, akkor mind a szókincset, mind a nyelvtant szisztematikusan, rendszerbe ágyazottan is tárgyalnunk kell, mert a restringált lexika és nyelvtan még nagyobb nyelvi korlátokhoz fog vezetni, mint amilyenek már így is léteznek".

Jelen tanulmány célja annak bemutatása volt, hogy a lírai szövegeknek, adott esetben a konkrét költészet verseinek a német mint idegennyelv oktatásban létjogosultsága van. Reményeim szerint a példák a kapcsolódó feladatokkal bebizonyították, hogy azok nemcsak az explicit nyelvtanközvetítésben alkalmazhatók sikeresen, hanem az ország- és kultúraismeret, valamint az interkulturális tanulás területén is. A versírás fejleszti az elemző gondolkodást, az alkotó fantáziát és egyúttal a kreatív írást.

Boettcher (1994) hangsúlyozza, hogy a legtöbb hallgatónak szüksége van arra, hogy a grammatikához való hozzáállásán változtasson. Ha a tanár- és tanítójelöltek nem tesznek szert saját tapasztalatokra a nyelvtani elemzéseket illetően, akkor bárminemű újítási kísérlettel szemben, ami a grammatikaoktatást érinti, immunisak lesznek.

Boettcher gondolataihoz csatlakozva német műveltségterületen tanuló hallgatókkal több grammatikai szerkezetet konkrét költészeti szövegek segítségével dolgoztunk fel. A hallgatói visszajelzések alapján kijelenthető, hogy jó úton járunk. A hallgatók pozitívan értékelték, hogy immár sokkal tudatosabban viszonyulnak a nyelvhez, az egyes nyelvtani jelenségeket jobban átlátják és tudják alkalmazni. Kiemelték, hogy bővült módszertani repertoárjuk, ötleteket kaptak, mit is lehet kezdeni egy-egy verssel, még akkor is, ha a szövegeket időnként nehéznek tartották.

Irodalomjegyzék

- [1] Belke, Gerlind (2011): „Generatives Schreiben“ als Grundlage interkultureller sprachlicher Bildung. In: proDaZ Deutsch als Zweitsprache in allen Fächern. S.1-6. Online unter: https://www.uni-due.de/imperia/md/content/prodaz/generatives_schreiben.pdf, [Megtekintés: 03.11.2017]
- [2] Boettcher, Wolfgang (1994): Grammatikunterricht in der Schule und Lehrerbildung. In: *Der Deutschunterricht* 1994/ 46- 5 S. 8-31
- [3] Braun, Christian (2013): Zur Konzeptualisierung des Grammatikbegriffs. Ein diachroner Zugang. In: Köpcke, Klaus-Michael/Ziegler, Arne (Hg.): *Schulgrammatik und Sprachunterricht im Wandel*. Berlin/Boston: De Gruyter, 17-34.
- [4] Butzkamm, Wolfgang (1985): Literarische Texte als Sprachlernertexte. In: Heid, Manfred und das Referat des Goethe Instituts in München (Hg.): *Literarische Texte im kommunikativen Fremdsprachenunterricht*. New York: Goethe House, 89-105.
- [5] Csapóné Horváth Andrea/Kiss Andrásné (2001): *Grammatik-anders*. Budapest: M.P.L.-Librotrade Kft. 180 p.
- [6] Drahotka-Szabó Erzsébet (2011): (Anyanyelvi kompetencia és/vagy performancia (?) In: *Modern nyelvoktatás* XVII./4, 14-35.

- [7] Habermann, Mechthild (2013): Von der Schule zur Universität. Zum Funktionswandel von Grammatik im BA-Studium. In: Köpcke, Klaus-Michael/Ziegler, Arne (Hg.): *Schulgrammatik und Sprachunterricht im Wandel*. Berlin/Boston: De Gruyter, 35-60.
- [8] Helbig, Gerhard (1993): Wieviel Grammatik braucht der Lehrer? In: Harden, Theo/Marsh, Cliona (Hg.): *Wieviel Grammatik braucht der Mensch?* München: Iudicium, 19-29.
- [9] Krechel, Rüdiger (1991): *Konkrete Poesie im Unterricht des Deutschen als Fremdsprache*. 3. Aufl. Heidelberg: Julius Groos Verlag
- [10] Rug, Wolfgang/Tomaszewski, Andreas (1993): *Grammatik mit Sinn und Verstand*. Stuttgart: Klett Verlag
- [11] Stephanides Éva (2000): A nyelvtan szerepe a mai nyelvoktatásban. In: Kiszely Zoltán (Hg.): *Idegennyelv-tanítás a felsőoktatásban*. [=Kodolányi Füzetek 6.]. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola, 43-59.
- [12] Traoré, Salifou (2005): Quo vadis, Grammatikunterricht? Überlegungen zu einem postpragmatischen Grammatikunterricht Deutsch als Fremdsprache. *Deutsch als Fremdsprache 2005/2*, 102-108.
- [13] Wiemer, Rudolf Otto (1971): *Beispiele zur deutschen Grammatik*. Berlin: Wolfgang Fietkau Verlag
- [14] Wiemer, Rudolf Otto (Hg.) (1974): *Bundesdeutsch. Lyrik zur Sache Grammatik*. Wuppertal: Hammer